

Марина В. Савченко¹, Вячеслав Л. Степанюк²

ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ: ТЕНДЕНЦІЇ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Глобальне середовище для міжнародного бізнесу та транскордонних інвестицій залишається складним і у 2023 р. Хоча економічні перешкоди, які сформували інвестиційні тенденції у 2022 р., дещо вщухли, але не зникли. Ціни на товари, які різко зросли під час війни в Україні, знизилися, але війна триває, а геополітична напруженість все ще висока. Останні потрясіння у фінансовому секторі в деяких розвинених країнах посилюють невпевненість інвесторів.

Мета дослідження полягає у визначенні тенденцій, діагностиці проблем та розробці перспективних напрямів залучення іноземних інвестицій в економіку України. Задля вирішення поставленої мети у ході дослідження було вирішено такі наукові завдання: проаналізовано динаміку притоку іноземних інвестицій та структуру ПІІ у національну економіку за регіональною ознакою та за видами економічної діяльності; обґрунтовано погіршення інвестиційної привабливості національної економіки за рахунок скорочення запасу ПІІ України та зменшення індексу інвестиційної привабливості; виявлено сильні та слабкі сторони, можливості та загрози залучення іноземних інвестицій в економіку України за результатами SWOT-аналізу.

Для вирішення поставленої мети у ході дослідження було визначено тенденції ПІІ у національну економіку та зроблено висновки щодо «інвестиційних потрясінь», які пов'язані з світовою фінансовою кризою 2008 р., початком війни на Донбасі, COVID-19 та повномасштабною війною в Україні. Такого висновку дійшли порівнявши динаміку Індексу інвестиційної привабливості України з потоком ПІІ в Україну, тенденції яких синхронізували.

Авторами для більшої ґрунтовності дослідження було визначено основних закордонних інвесторів в корпоративному сегменті виступали компанії (бренди), що вже мали потужності в Україні на момент повномасштабної війни та корпорацій, що оголосили про наміри реінвестувати кошти в Україну для підтримки своїх активів.

Авторами обґрунтовано сильні та слабкі сторони, можливості та загрози залучення іноземних інвестицій в економіку України за результатами SWOT-аналізу.

Ключові слова: іноземні інвестиції, ПІІ, іноземне інвестування, інвестиційні потоки, SWOT-аналіз.

Рис. 7. Табл. 1. Літ. 10.

DOI: 10.32752/1993-6788-2024-1-276-6-15

Maryna V. Savchenko, Viacheslav L. Stepaniuk

ATTRACTION OF FOREIGN INVESTMENTS IN THE ECONOMY OF UKRAINE: TRENDS, PROBLEMS AND PROSPECTS OF POST-WAR RECONSTRUCTION

The global environment for international business and cross-border investment remains challenging in 2023. Although the economic obstacles that shaped investment trends in 2022 have subsided somewhat, they have not disappeared. Commodity prices, which spiked during the war in Ukraine, have come down, but the war continues and geopolitical tensions remain high. Recent

¹ Vasyl' Stus Donetsk National University. Ukraine.

² Vasyl' Stus Donetsk National University. Ukraine.

upheavals in the financial sector in some developed countries are adding to investor uncertainty. The purpose of the study is to identify trends, diagnose problems, and develop promising directions for attracting foreign investment to the economy of Ukraine. In order to solve the set goal, the following scientific tasks were solved in the course of the study: the dynamics of the inflow of foreign investments and the structure of FDI into the national economy were analyzed by regional characteristics and by types of economic activity; the deterioration of the investment attractiveness of the national economy due to the reduction of the stock of FDI of Ukraine and the decrease of the index of investment attractiveness is substantiated; identified the strengths and weaknesses, opportunities and threats of attracting foreign investments to the economy of Ukraine based on the results of the SWOT analysis.

In order to solve the set goal, the research determined FDI trends in the national economy and made conclusions about "investment shocks" associated with the global financial crisis of 2008, the start of the war in Donbas, COVID-19 and the full-scale war in Ukraine. This conclusion was reached by comparing the dynamics of the Investment Attractiveness Index of Ukraine with the flow of FDI into Ukraine, the trends of which were synchronized.

For greater thoroughness of the research, the main foreign investors in the corporate segment were identified by the authors as companies (brands) that already had facilities in Ukraine at the time of the full-scale war and corporations that announced their intention to reinvest funds in Ukraine to support their assets.

The authors substantiated the strengths and weaknesses, opportunities and threats of attracting foreign investments to the economy of Ukraine based on the results of a SWOT analysis.

Keywords: foreign investment, FDI, foreign investment, investment flows, SWOT analysis.

Peer-reviewed, approved and placed: 20.05.2024.

Постановка проблеми. З початком глобалізації багато країн гостро потребують іноземних інвестицій через низькі внутрішні ресурси внаслідок недостатніх внутрішніх заощаджень. Альтернативним варіантом є кредити, однак країни, що розвиваються, продемонстрували свою неефективність щодо виконання своїх зобов'язань перед кредиторами.

Отже, у світлі зростаючих показників заборгованості, доступними джерелами фінансування залишаються іноземні інвестиції паралельно зі стимулюванням національних інвесторів. Іноземні інвестиції вважаються наріжним каменем, який впливає на економічний розвиток країни. Крім того, неборгова природа такого фінансового потоку впливає на всі ключові аспекти економіки, як-от обмін валют, розвиток робочої сили, приплив капіталу тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Залучення іноземних інвестицій має велике значення для будь-якої економіки, а особливо для економіки України, тому дослідженням проблеми іноземного інвестування та створення привабливого інвестиційного середовища приділено значну увагу в науковій літературі. До наукового доробку з проблем іноземного інвестування можна віднести наукові праці таких вітчизняних та зарубіжних науковців: Дж. Даннінга, Г. Райтера, Р. Вернона, Х. Шермана, Д. Шнайдера, П. Каймбаха, О.В. Коляди, О.Г. Михайленко, Г.М. Мережко, Т.І. Олешко, В.А. Сааджан, Я.О. Довгенко та інших.

Однак, динамічність світової економіки вимагає детального аналізу ролі іноземних інвестицій для країн світу у сучасних умовах, що і обумовлює актуальність теми дослідження.

Метою дослідження є визначення тенденцій, діагностика проблем та розробка перспективних напрямів залучення іноземних інвестицій в економіку України.

Задля вирішення поставленої мети у ході дослідження було вирішено такі наукові завдання:

- визначено основні тенденції щодо притоку іноземних інвестицій у національну економіку;
- обґрунтовано погіршення інвестиційної привабливості національної економіки за рахунок скорочення запасу ПІІ України та зменшення індексу інвестиційної привабливості;
- проаналізовано структуру ПІІ в Україну за регіональною ознакою та за видами економічної діяльності;
- обґрунтовано сильні та слабкі сторони, можливості та загрози залучення іноземних інвестицій в економіку України за результатами SWOT-аналізу.

У ході дослідження були використанні такі загальнонаукові методи: наукової абстракції, системного аналізу, синтезу, логічної дедукції, теоретичного узагальнення, порівняння, уявного експерименту, моделювання та екстраполяції.

Основні результати дослідження. Складна економічна ситуація в Україні, яка має тенденцію до погіршення через військові дії, робить питання іноземних інвестицій все більш актуальним. Оскільки економічні умови значною мірою визначають здатність країни до післявоєнної відбудови. Зрозуміло, що інвестиційні рішення базуються на балансі між ризиком і очікуваною прибутковістю.

Прямі іноземні інвестиції є одним із важливих показників участі країн у світовому ринку і розвитку зовнішньоекономічних зв'язків. Дослідження останніх тенденцій показують, що зацікавленість іноземних інвесторів з кожним роком зменшується (рис. 1).

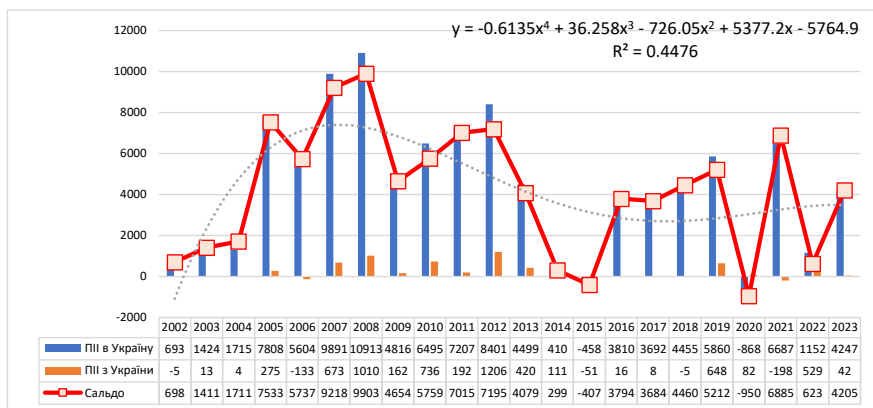

Рис. 1. Прямі іноземні інвестиції в Україні за 2002-2023 рр., млн дол., побудовано автором на основі [1; 10]

За даними рис. 1 спостерігається чітка тенденція поступового нарощення інвестиційної активності іноземних інвесторів з 2002 р. до 2008 р. Рівень іноземних інвестицій 2008 р. в майже 11 млрд дол. став історичним максимумом за весь досліджений період. Двократне зменшення обсягів

іноземних інвестицій, зумовлене світовою кризою, стало новою відправною точкою висхідної тенденції іноземних інвестицій з 2008-2012 рр. Проте, починаючи з 2013 р. по 2015 р., відбувається стрімке падіння обсягу залучення інвестицій через військовий конфлікт на території України. 2020 р. відзначився від'ємними показниками іноземних інвестицій через оговтання світу від COVID-19 і поступової «реанімації» світового бізнес-ландшафту. 2022 р. знову став роком випробування і для іноземних інвесторів, які через війну в Україні скоротили обсяги інвестицій до 1152 млн. дол.

За даними Національного банку, протягом 2023 р. приплив прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну становив 4247 млн дол., що в 7,6 рази більше, ніж обсяг інвестицій за 2022 р., але на 42% менше, ніж 2021 р. Проте навряд чи можна говорити про справжнє (реальне) відновлення інвестування з-за кордону. Основний приплив капіталу генерує бізнес, який працює і реінвестує одержаний прибуток [2]. Запас або накопичення ПІІ на початок 2024 р. становив 55,2 млрд дол., що на 6,3% більше, ніж на початок 2023 р., і на 16,5% менше, ніж на початок 2022 р.

За даними податкового комітету Верховної Ради, накопичені ПІІ, якщо порівнювати їх обсяги з країнами Центральної та Східної Європи, залишаються на низькому рівні (рис. 2).

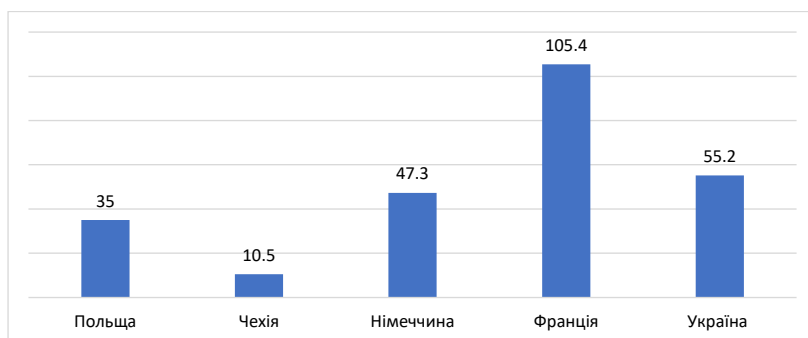

Рис. 2. Запас (накопичення) ПІІ за країнами у 2023 р., млрд дол., побудовано автором на основі [2]

Щодо структури накопичених інвестицій України, то за підсумками 2023 р. 67,2 %, становили інвестиції в капітал компаній і підприємств, а близько 32,8 % – інвестиції в боргові інструменти.

Таким чином, обсяг прямих іноземних інвестицій в Україні є низьким. Вони не можуть забезпечити вирішення накопичених в економіці проблем, які, передусім, пов'язані з її сировинною спрямованістю та галузевою неефективністю. На відміну від розвинутих країн, які мають сучасні технології та інфраструктуру, країнам з перехідною економікою, до яких належить і Україна, потрібно вкладати більше коштів у їх формування та розвиток [3].

Порівнявши динаміку прямих іноземних інвестицій в Україні за 2008-2023 рр. з Індексом інвестиційної привабливості України, що розраховується Європейською Бізнес Асоціацією, бачимо, що їх тенденції є майже синхронними за досліджений період (рис. 3).

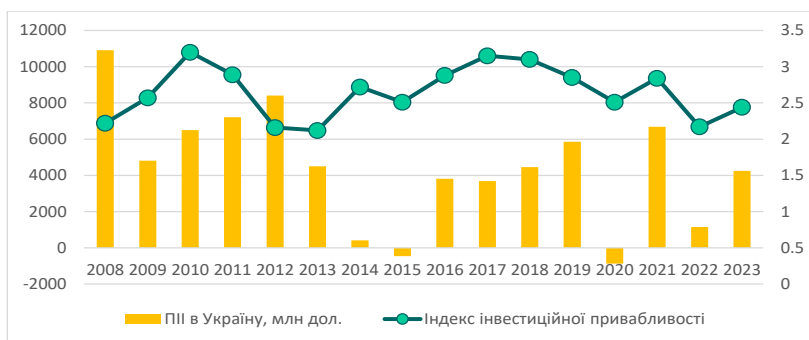

Рис. 3. Індекс інвестиційної привабливості України за період 2008–2023 рр., складено за даними [4]

Згідно даних статистики Національного банку України основними інвесторами для України в період з 2002–2023 рр. були: Кіпр, Німеччина, Нідерланди та Великобританія (рис. 4).

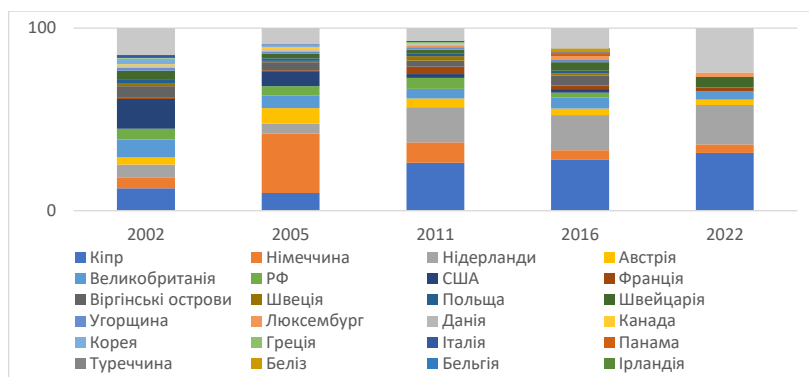

Рис. 4. Структура ПІІ в Україну за країнами походження за 2002-2022 рр., %, [5]

За даними рис. 4 видно, що серед великих інвесторів до економіки України є офшори — Кіпр, Нідерланди, Віргінські острови. Інвестиції з офшорів негативно впливають на економіку, бо відбувається відтік капіталу, що зменшує податкові доходи бюджету. За 2022–2023 рр. основними закордонними інвесторами в корпоративному сегменті виступали компанії (бренди), що вже мали потужності в Україні на момент повномасштабного вторгнення РФ. Серед них: Carlsberg, Cersanit, Kronospan, Laude, Nestle, Phillip Morris, Velux. Переважна більшість зазначених міжнародних корпорацій виділяли кошти на релокацію виробництва, ремонт пошкоджених об'єктів, соціальні проекти. Як правило, такі компанії користувалися (і користуються) послугами «інвестняні» — Офісу з залучення та підтримки інвестицій (UkraineInvest) [6].

Ще низка корпорацій оголосили про наміри реінвестувати кошти в Україну для підтримки своїх активів: ArcelorMittal, Bayer, CRH, Fixit, Kingspan, Onur Group, Unilever (рис. 5).

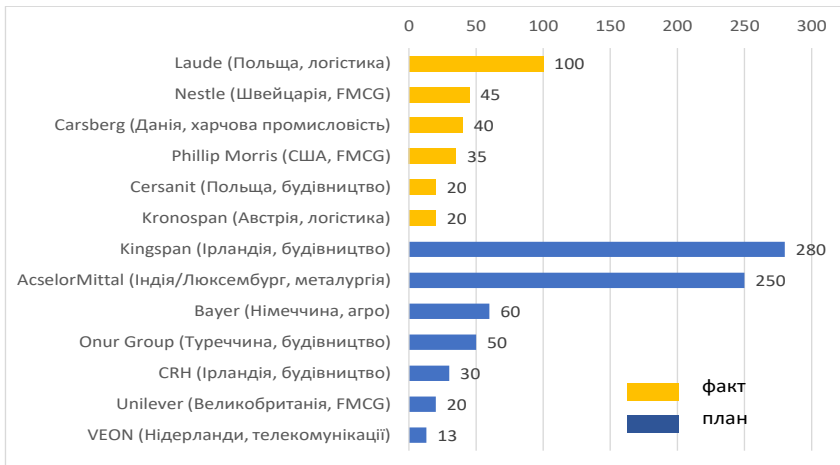

Рис. 5. Реінвестиції в Україні від початку воєнного стану, млн дол., побудовано автором на основі [6]

Щодо розподілу іноземних інвестицій України по секторах економічної діяльності, то слід відмітити лідируючі позиції за зацікавленістю іноземних інвесторів у промисловості з часткою більшою за 30 %, за нею йде сільське, лісове та рибне господарство з часткою 12,6%, транспорт, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність з часткою 12,1 % (рис. 6).

Рис. 6. Структура прямих іноземних інвестицій в економіці України за видами економічної діяльності у 2022 р., %, побудовано автором на основі [6]

Інвестори мають стати ключовими стратегічними партнерами України в процесі відновлення. За оцінками Світового банку, протягом наступних

десяти років для відбудови зруйнованої інфраструктури Україні необхідно буде щонайменше 486 млрд дол. [7] (рис. 7).

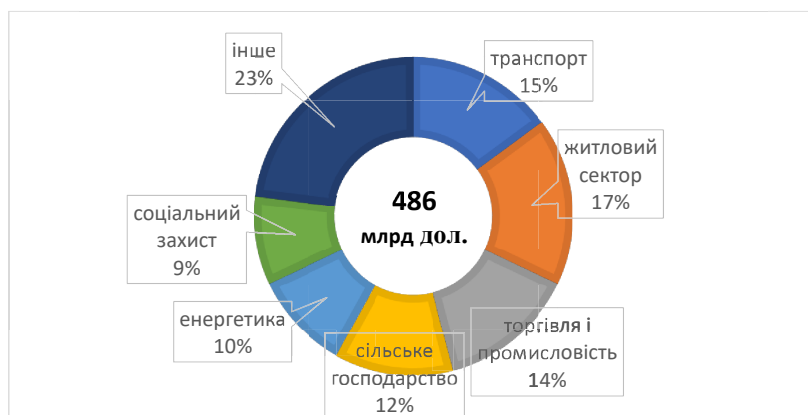

Рис. 7. Потреби України у коштах на повоєнну відбудову за 2024-2034 рр., %, побудовано автором на основі [7]

Ця сума кратно перевищує український ВВП, тож швидко знайти ці ресурси в країні не вийде. Україні профінансувати значний обсяг робіт можна буде лише за допомогою приватного капіталу. На щастя, іноземні інвестиції надходять навіть в умовах війни [8].

Отже, дослідивши тенденції прямих іноземних інвестицій в Україну було сформовано переваги та можливості залучення іноземних інвестицій та загрози відтоку інвестицій завдяки SWOT-аналізу (табл. 1).

Враховуючи переваги (сильні сторони) залучення інвестиційних коштів у національну економіку, особливо в умовах економічної нестабільності, міжнародна інвестиційна діяльність, скоординовані системи страхування інвестицій та доступ до фінансових продуктів, що доступні на національному рівні. Активно шукають нові та привабливі платформи для розширити наш бізнес.

Так само, щоб зменшити негативний вплив залучення іноземних інвестицій на національну економіку, необхідно створити здорове конкурентне середовище, налагодити міжнародний рух капіталу в національному центрі та проводити проекти, ідеально прораховані з точки зору підтвердження.

Висновки. Отже, дослідивши проблеми залучення іноземних інвестицій в економіку України, виявлені такі тенденції. Поступово зменшується зацікавленість іноземних інвесторів в інвестуванні в економіку України. Хоча у 2023 р. приплив прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну зріс в 7,6 рази більше, ніж обсяг інвестицій за 2022 р., проте зменшився на 42% порівняно з 2021 р. Накопичені ПІІ в Україну, якщо порівнювати їх обсяги з країнами Центральної та Східної Європи, залишаються на низькому рівні. За

підсумками 2023 р. 67,2 %, становили інвестиції в капітал компаній і підприємств, а близько 32,8 % — інвестиції в боргові інструменти.

Таблиця 1. SWOT-аналіз залучення іноземних інвестицій в економіку України, [9]

<i>Сильні сторони</i>	<i>Слабкі сторони</i>
1	
- нові виробничі потужності та робочі місця; - вихід на зовнішні ринки; - модернізація виробництв; - розширення та диверсифікація експортного потенціалу; - покращення діяльності малого та середнього бізнесу; - вдосконалення конкурентного середовища; - переймання закордонного досвіду і навичок у сфері управління	- витіснення з ринку вітчизняних товаровиробників; - перехід прибутків до іноземних інвесторів; - зростання залежності від іноземного капіталу; - видобуток та експлуатація місцевого природного ресурсу; - пристосування структури економіки до інтересів інвестора; - зниження частки вітчизняних розробок; - виникнення дефіциту платіжного балансу
<i>Можливості</i>	<i>Загрози</i>
- надання гарантій швидких, прозорих і релевантних відповідей від зацікавлених державних структур; - укладання угоди з MIGA про запуск механізму страхування інвестицій під час бойових дій; - укладання угоди з ЄС, Норвегією, Швейцарією, Європейським інвестиційним банком щодо приватного страхування воєнних ризиків; - включення логістичних шляхів до індикативних мап TEN-T; - надання державної підтримки інвестиційних проектів із значними інвестиціями; - створення електронної платформи «Advantage Ukraine» з представленими інвестиційними проектами; - обрання євроінтеграційного курсу	- загроза знищення, пошкодження чи захоплення активів; - зростання інфляції, зниження купівельної спроможності населення та конкурентоспроможності національних підприємств; - проблеми нестачі робочої сили, пов'язана з фізичною втратою населення внаслідок війни та високого рівня міграції, неспроможність відкриття нових проектів; - скорочення транзитних можливостей, порушення міжнародної логістики; - нестабільне податкове законодавство; - високий рівень корупції та бюрократії; - відсутність чіткого стратегічного управління щодо сфер залучення інвестицій з боку держави, неефективність використання залучених коштів

Авторами відмічена синхронність тенденцій прямих іноземних інвестицій в Україні за 2008—2023 рр. та Індексу інвестиційної привабливості України. Основними інвесторами для України протягом останніх років були: Кіпр, Німеччина, Нідерланди та Великобританія.

За 2022-2023 рр. основними закордонними інвесторами в корпоративному сегменті виступали компанії (бренди), що вже мали потужності в Україні на момент повномасштабного вторгнення РФ та ще низка корпорацій, які оголосили про наміри реінвестувати кошти в Україну для підтримки своїх активів: ArcelorMittal, Bayer, CRH, Fixit, Kingspan, Onur Group, Unilever.

Інвестори мають стати ключовими стратегічними партнерами України в процесі відновлення, попередньо розрахована сума для відбудови зруйнованої інфраструктури Україні необхідно буде щонайменше 486 млрд дол. Дослідивши тенденції прямих іноземних інвестицій в Україну було сформовано переваги та можливості залучення іноземних інвестицій та загрози відтоку інвестицій завдяки SWOT-аналізу.

1. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/> (дата звернення 28.04.2024).

2. Іноземні інвестори вже повертаються? Як Україна отримала \$4,2 млрд у 2023 році. URL: <https://mind.ua/publications/20271636-inozemni-investori-vzhe-povertayutsya-yak-ukrayina-otrimala-42-mlrd-u-2023-roci#:~:text=%D0%86%D0%BD%D1%84%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D0%BA%D0%B0&text=%D0%97%D0%B0%20%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%BC%D0%B8%20%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D1%83%2C%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D1%8F%D0%B3%D0%BE%D0%BC,%25%20%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%88%D0%B5%2C%20%D0%BD%D1%96%D0%B6%202021%20%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83> / (дата звернення: 31.04.2024).

3. Соколовська О. М. Прямі іноземні інвестиції в економіці України: стан і проблеми залучення. Вісник економічної науки України. 2021. № 2 (41). С. 92–99. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2\(41\).92-99](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2(41).92-99).

4. Офіційний сайт Європейської Бізнес Асоціації. URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analytika/> (дата звернення: 21.04.2024).

5. Офіційний сайт НБУ. Статистика зовнішнього сектору. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external#5> (дата звернення: 11.05.2024).

6. Щербина А. Інвестують попри війну. Хто та скільки вкладає в Україну серед міжнародного та українського бізнесу? URL: <https://forbes.ua/money/investuyut-popri-viynu-khto-ta-skilki-vkladae-v-ukrainu-sered-mizhnarodnogo-ta-ukrainskogo-biznesu-oglyad-vid-investanalitika-artema-shcherbini-08122023-17779>. (дата звернення: 11.05.2024).

7. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2024/02/15/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>. (дата звернення: 11.05.2024).

8. Війна – не перешкода. Інвестиції в Україну зростають, але для відновлення замало. Що треба зробити владі? URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2024/04/25/712862/>. (дата звернення: 11.05.2024).

9. Вітер В.А., Цаль-Цалко Ю.С. Тенденції, проблеми та перспективи залучення іноземних інвестицій в економіку України. URL: <https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fconf.ztu.edu.ua%2Fwp-content%2Fuploads%2F2023%2F12%2F30.pdf&psig=AOvVaw0u4P2FzeTqIeshUH1GdVzS&ust=1716738622145000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CAcQgroMahcKEwi42Zjwk6mGAxUAAAAAHQAAAAAQBA>. (дата звернення: 11.05.2024).

10. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 11.05.2024).

1. Priami inozemni investysii (PII) v Ukrainu. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/>.

2. Inozemni investory vzhe povertaiutsia? Yak Ukraina otrymala \$4,2 mlrd u 2023 rotsi. <https://mind.ua/publications/20271636-inozemni-investori-vzhe-povertayutsya-yak-ukrayina-otrimala-42-mlrd-u-2023-roci#:~:text=%D0%86%D0%BD%D1%84%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D0%BA%D0%B0&text=%D0%97%D0%B0%20%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%BC%D0%B8%20%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D1%83%2C%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D1%8F%D0%B3%D0%B>

E%D0%BC,%25%20%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%88%D0%B5%2C%20%D0%BD%D1%96%D0%B6%202021%20%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83 / (data zvernennia: 31.04.2024).

3. Sokolovska O. M. (2021). Priami inozemni investytsii v ekonomitsi Ukrainy: stan i problemy zaluchennia. [Foreign direct investment in the economy of Ukraine: state and problems of attraction]. Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy. 2021. № 2 (41). S. 92–99. DOI: [https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2\(41\).92-99](https://doi.org/10.37405/1729-7206.2021.2(41).92-99).

4. Ofitsiyni sait Yevropeiskoi Biznes Asotsiatsii. URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analytika/>.

5. Ofitsiyni sait NBU. Statystyka zovnishnoho sektoru. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external#5>.

6. Shcherbyna A. Investuiut popry viinu. Khto ta skilky vkladai v Ukrainu sered mizhnarodnoho ta ukrainskoho biznesu? [They invest despite the war. Who and how much invests in Ukraine among international and Ukrainian businesses?]. URL: <https://forbes.ua/money/investuyut-popri-viynu-khto-ta-skilki-vkladae-v-ukrainu-sered-mizhnarodnogo-ta-ukrainskogo-biznesu-oglyad-vid-investanalitika-artema-shcherbini-08122023-17779>. (data zvernennia: 11.05.2024).

7. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2024/02/15/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>. (data zvernennia: 11.05.2024).

8. Viina – ne pereshkoda. Investytsii v Ukrainu zrostauiut, ale dlia vidnovlennia zamalo. Shcho treba zrobyty vladi? URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2024/04/25/712862/>. (data zvernennia: 11.05.2024).

9. Viter V.A., Tsal-Tsalko Yu.S. Tendentsii, problemy ta perspektyvy zaluchennia inozemnykh investytsii v ekonomiku Ukrainy. [Trends, problems and prospects of attracting foreign investments to the economy of Ukraine]. URL: <https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fconf.ztu.edu.ua%2Fwp-content%2Fuploads%2F2023%2F12%2F30.pdf&psig=AOvVaw0u4P20FzeTqIeshUH1GdVzS&ust=1716738622145000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CAcQrpoMahcKEwi42Zjwk6mGAxUAAAAAHQAAAAQBA>. (data zvernennia: 11.05.2024).

10. Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (data zvernennia: 11.05.2024).